

העלאת היראות הנפולות

שיעורו השבועי של
הרה"ח ר' שלום מייקוף שליט"א

תורה ט"ו שיעור ב
חשון תשפ"ד

יו"ל ע"י מכון
"שעדים"
להוצאת שיעורי
הרה"ה ד'ר' שלום מייקוף שליט"א

הארות והערות יתקבלו בברכה

0548-593-792

0533-10-7641

לקבלת החוברות השבועיות

N3107641@gmail.com

תורה טו שיעור ב,

סעיף ב-ג

העלאת היראות הנפולות

גם יראה קדושה שמתיידיא מה' ועונשיו, תחשב ליראה נפולה, אם אינו מבין בלב לדעת מה באמת השי"ת דורש מאתו, ונזפל לעצבות ומרה שחורה מרוב יראה, ועל זה נאמר אל תצדק הרבה, חדל בני לשמוע מוסר, אבל כשיש לב לדעת מבין שהשי"ת דורש מאתנו להתיידיא מלפניו עד כדי שנבוא לבקש מאתו: רבנו של עולם תן לנו אתה

פתחי שערים

א] מ"ש שע"י המשפט עולה היראה שנפלה לקליפות, וכשעולה, עולה לשרשה שבדעת שבלב, ועי"ז בא ליראת הרוממות, כי זו היא היראה שעם דעת, וצ"ב הרי בתחילה שהיתה היראה מתלבשת בשר וגנב, עדיין לא בא ליראת העונש, ואיך קופץ ההדיוט אל יראה עילאה, יראת הרוממות, לפני יראת העונש.

ב] רביז"ל מדבר כאן במי שחטא ובאים עליו הפחדים כדי להענישו, ולא רק כדי להפחידו, שהרי על זה אמרו כשיש דין למטה אין דין למעלה, כלפי רשע שחטא וב"ד שופטים אותו, וכן מ"ש רביז"ל מהגמ' למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך, הרי מסופר בגמ' שנענש האדם ומת על ידי שלוחי הדין, וממילא קשה להבין, למה נותנים לו עצה של משפט כדי להוציאו מהפחדים, הרי ממה נפשך, אם המשפט זוהי התשובה, מה צריך להאריך כאן בראיות ופסוקים, הרי זה פשוט שהתשובה תצילנו מכל העונשים, ולא יבואו עליו שלוחי הדין, ואם משפט איננה תשובה, איך יתכן שלא יבואו עליו השר והגנב שהם שלוחי הדין.

ג] מה פירוש הדבר, שהיראה העליונה מתלבשת ביראת שר וגנב, והנה זה דבר שגם תשב"ר יודעים אותו, שאין כח לשר ולגנב אם אל שהקב"ה שלחו, לא היה צורך שרביז"ל יאריך בזה ויביא ראיות מהגמ' לזה, שכולם נעשים שלוחים למידת היראה והדין.

ד] ראוי לבאר לפי פירושו של רביז"ל את כל המשך הפסוק: מְלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ וְאִישׁ תְּרוֹמוֹת יִהְרָסְנָה.

ה] מה הוסיף בהבאת הפסוק **יכלכל דבריו במשפט**, והרי הכל מבואר גם בלא הפסוק, [ועי' משנ"ת בזה בשיעור הקודם], גם ראוי לבאר את כל הפסוק טוב איש חונן ומלֵוה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט.

ו] למה הביא את הפסוק **ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם**, והרי גם בלי זה מבואר כבר בגמ' שדרשו את הפסוק שם אורחותיו מלשון שומא, והפסוק הזה שמביא ממנו את השייכות של משפט לשימה, הרי אינו כפשוטו, וכבר היה עדיף להשאיר את הראיה מדברי חז"ל.

ז] מה מוכיח מהפסוק **ארץ יראה**, שהארץ היא בחינת יראה, והרי רק נאמר שם שהארץ יראה מהקב"ה, והרי כמו כן יש פסוקים כאלה גם על השמים, שנאמר עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתו (איוב כ"א), אלא ברור שבכל כיוצא בזה, אין כוונת רביז"ל להוכיח את הקשר מהפסוק, כי הדבר ידוע מעצמו, שבחינת יראה הרי שייכת למידת המלכות, כעניין מוראה של מלכות (אבות פ"ג ב), ומלכות רמוזה בשם ארץ, כידוע (עי' תורה יב ס"א), וממילא יראה נקראת ארץ, ורביז"ל לא בא להוכיח זאת, אלא להיפך, שבא לפרש את הפסוק הזה של 'ארץ יראה' ע"פ המאמר, שנאמר (תהלים ע"ט) משמים השמעת דין, ארץ יראה ושקטה, וצ"ב.

ח] וכיו"ב צ"ב במה שהביא את הפסוק **את האלוהים ירא**, לראיה שאלוהים הוא בחינת יראה, והרי לא נאמר אלא שיש לירא מאלוקים, ומה רצה להביא מפסוק זה (קהלת סוף פי"ב) סוף דבר הכל נשמע, את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור, כי זה כל האדם.

ט] ועוד ילה"ע שכותב בפנים ש'תשאר אך יראת ה'', ולא כתב יראת אלוהים, והרי זה סותר מ"ש אח"כ שהיראה שייכת לשם אלוהים.

י] מה פשר הכפילות בפסוק, אז תבין יראת ה' ודעת אלוהים תמצא.

יא] מ"ש שיש להעלות את היראה לשרשה שבדעת, כי דעת שורש מנצפ"ך שהם ה' גבורות כמובא בעץ החיים ע"כ, ואמנם דבר ידוע הוא שהדעת הוא גם שורש החסדים כמו שהוא שורש הגבורות, כי דעת שורש חסד וגבורה כמבואר בכתבי האריז"ל (עי' ח"כ"א פ"ב ושל"ד פ"ג) וכמובא להדיא בתחילת תורה ד ס"ד, ולמה אמר כאן רק שורש הגבורות.

יב] בסעיף ו מבואר שקנין שמים וארץ הוא העלאת ארץ היראה אל שמי הדעת, והביא ראה שמים הם דעת כי דעת הוא לשון חיבור, ושמים הוא חיבור אש ומים, וצ"ב וכי כוונתו לגזירא שווה בעלמא, חיבור חיבור.

דעה והשכל

שזהו הבחינה של כשיש דין למטה אין דין למעלה, דהיינו ביצוע הדין על ידי הב"ד, שהרי מ"ש במדרש 'כשיש דין למטה' הכוונה היא למה שהדיינים שופטים את הרשעים.

והכוונה למעשה, שבעת ההתבודדות יש להשתמש בכל ג' חלקי המשפט, כי החלק העיקרי הוא מה ששופך לפני ה' את שני הצדדים, והאדם מחייב עצמו אבל גם מלמד על עצמו זכות, ומרצה את השי"ת באמתלאות וטענות, ועוד יש להתבונן בזה וללמוד מתוך מה שהביא בפנים על עניין ההתבודדות והמשפט, את הפסוק ושם דרך אראנו בישע אלוקים, ודרשת חז"ל ע"ז, מי ששם אורחותיו, ומזה יש ללמוד עוד עניין, שהרי שם אורחותיו הוא מלשון שומא, שהאדם שם כמה שווים מעשיו הטובים, כי יתכן שעושה מעשים רבים והם קלים מנוצה, כי הם שלא לש"ש, או מלאים בפגמים אחרים, ואכן זה כל תוכן המזמור שם בתהלים (פרק נ טז) ולרשע אמר

שלוש בחינות של משפט

תחילה נבאר את מהות העצה של משפט.

דהנה רש"י (שמות כח טו) כתב שיש בתיבת משפט שלשה ביאורים, [א] דברי שני הצדדים המדברים לפני הדיין, [ב] מה שהדיין קובע את הכרעת המשפט, פלוני חייב ופלוני לא, [ג] עניין עשיית משפט וקיומו וביצוע גזר הדין, ונראה שרביז"ל בהמשך המאמר רומז לכל השלושה, שהרי מביא את הפסוק יכלכל דבריו במשפט, שהוא עריכת המשפט ע"י שמיעת הצדדים לכאן ולכאן, והכי נמי לכלכל ולסבול את שני הצדדים, ובסוף המאמר מביא את הפסוק על החושן, ונשא אהרן את משפט בני ישראל, והוא עניין הכרעת הדין כמ"ש רש"י שם בחומש, ואת הבחינה השלישית רמז רביז"ל במ"ש באמצע סעיף ב את הלשון לעשות בו משפט כתוב (שהוא מלשון הכתוב תהלים קמח), ובאמת זה פשטות העניין המדובר בסעיף זה,

בהחלטת הדיין, אבל יהיה לפני ה',
וזה כדברי מוהרנ"ת ממ"ש.

ואמנם יותר נראה בלשון רביז"ל
'שישפוט בעצמו את כל עסקיו',
שהכוונה היא שיקצוב אדם את
עניו אף שלא בא עליו עדיין עונש,
ויאמר להשי"ת, 'אכן יודע אני שלפי
מעשי מגיע לי כך וכך, אבל הרי
רחמן מלא רחמים אתה, אנא
ברחמך חמול ומחל לי, ונמצא
שקצב האדם ועשה את משפטו
בעצמו, ואז אין דין למעלה, אולם
צ"ב אם מותר לומר כן, שהרי חז"ל
אמרו (ברכות י"ט.) שלא יפתח אדם את
פיו לשטן, ואסור לאדם בעל יסורים
לומר לא נפרעתי עדיין לפי מעשי
כי מגיע לי יותר, אף שמסיים ואומר
יהי רצון שתגדור פרצותינו עיי"ש,
וא"כ אף אם יאמר אדם להשי"ת,
שמגיע לו עונש ומבקש ממנו
מחילה, הרי זה כפותח פיו לשטן.

משא"כ דברי מוהרנ"ת מדברים על
אופן שכבר בא עליו עונש, ומקבל
עליו באהבה, ומבקש שיהיה
משפטו לפני ה'.

והעניין השלישי, נלמד מדברי
מוהרנ"ת (שם בהמשך דבריו בסעיף ז) שכתב
עוד עניין של משפט, שלפעמים
האדם רואה שלא מועיל בדיבור,
ומקבל על עצמו איזה תענית או
סיגוף או קנס, ובזה מקיים מ"ש

אלוקים מה לך לספר חוקי וגו'
ואתה שנאת מוסר וגו', כלומר
שהרשע בא לעשות מצוות והשי"ת
מודיעו שאין לו חפץ בו, כי נפשו
זרועה בקוצים ודרדרים, ומסיים
הפרק בינו נא זאת שוכחי אלוה וגו'
זובח תודה יכבדני ושם דרך אראנו
בישע אלוקים, וזה עניין עיקרי שיש
בחלק הזה של ההתבודדות, לשקול
כל מעשה האם כך ראוי לו להתנהג,
וזהו באמת פשטות עניין המשפט,
בבחינה הראשונה.

והחלק השני והשלישי, הם
מחודשים, אבל הם נלמדים מדברי
מוהרנ"ת בליקו"ה [חומ"מ הלכות
הרשאה ה"ג, אשר סובב והולך על
מאמר זה], שכותב בתוך דבריו שם
בסעיף ה' שהאדם מקבל על עצמו
את העונש, ומבקש מהשי"ת שהוא
לבד ישפטנו, כמ"ש שפטני אלוקים
וריבה ריבי, וכמ"ש מלפניך משפטי
יצא עיי"ש, והנה עניין זה הוא חלק
נוסף של ההתבודדות מה שהאדם
אומר להשי"י אמנם חטאתי וביושר
כל משפטיך, אבל אנא, מלפניך
משפטי יצא ולא עיי"מקטרגים
ומסטינים, וממילא עיי"ז ממתיק
מעליו הדין כי השי"ת רחום וחנון,
וזהו הבחינה השניה של המשפט,
מה שקובע את העונש, ועיי"ז נאמר
הפסוק שהביא בפנים ונשא אהרן
את משפט בני לפני ה', שזה מדבר

(ס"ה) שאמר רביז"ל שבוודאי צריך להשתמש גם עמה, ולכה"פ בתחילת העבודה, וא"כ איך דילג רביז"ל ע"ז.

ואגב, בסוף ס"ג רמז בלשונו את הפסוק (דברים כח נו) ליראה את השם הנכבד והנורא, והנה זה פסוק שבתוך כל הקללות, וזה כאומר אל האדם שאם לא יירא יראת הרוממות, יענישו השי"ת בעונשי עוה"ז שהם הקללות, וזה כדי שיזכה לכל הפחות ליראת העונש, וירא מלחטוא.

אמנם יתכן שאכן כוונת רביז"ל כאן בסעיף ב-ג היא, שע"י המשפט זוכה תחילה שבכל הפחדים הגשמיים יבין מיד מי הוא העומד מאחורי כל אלה, ויבין יראה ה' הפשוטה, וזו היא יראת העונש, אמנם אחרי כן יזכה ליראת הרוממות, שלא יצטרך שיעוררוהו ליראת ה' על ידי פחדים, ואכן כן מבואר בליקו"ה (בכור בהמה טהורה ה"ד סעיף ד וסעיף יד) בדברו על דברי רביז"ל כאן שיש בזה שני שלבים אלה עיי"ש, ואולי זה פשר הכפילות בפסוק, אז תבין יראת ה' היינו שיבין מי המתלבש בכל הדברים המפחידים אותו, ודעת אלוהים תמצא היא יראת הרוממות שבאה עם דעת.

כשיש דין למטה אין דין למעלה עכ"ד, וזוהי הבחינה השלישית של משפט שהבאנו.

יראת העונש ויראת הרוממות

ועתה נבאר מ"ש שע"י המשפט עולה היראה שנפלה לקליפות, וכשעולה, עולה לשרשה שבדעת שבלב, ועי"ז בא ליראת הרוממות, כי זו היא היראה שעם דעת, והקשינו שהרי בתחילה שהיתה היראה מתלבשת בשר וגנב, עדיין לא בא ליראת העונש, ואיך קופץ אל יראה עילאה, יראת הרוממות, לפני יראת העונש.

ואמנם מבואר בסעיף ב שגם מה שהיראה מתלבשת היא כדי לעוררו, ולא רק כדי להענישו, וא"כ מדובר במי שמבין מיראת השר את מה שהקב"ה מרמז לו, וזה הרי יראת העונש, וע"י המשפט ניצול מזה, אבל מ"מ הרי עיקר החיסרון שביראה זו, מבואר בס"ב שזה משום שהיראה צריכה להתלבש בקליפה ובאומות, וא"כ מי שיירא מענשי עוה"ב של גיהנם וכיו"ב, אצלו אין את החיסרון הזה, וא"כ חזרה השאלה למקומה, איך בא ליראת הרוממות, ולא בא תחילה אל יראת העונש הראויה, ואף שבזוה"ק (בראשית יא:) מגנה את יראת העונש, מ"מ מבואר בשיחות הר"ן

ונראה לבאר בזה מ"ש רביז"ל בס"ג שעיקר היראה בלב, ושצריך להמשיך הדעת אל הלב, והנה כאן משמע שזה עניין אחד, אולם בתורה קנד, השייכת למאמר זה כמו שמפורש שם, מבאר רביז"ל גם כן את העניין המבואר כאן בסעיפים ב-ג, ושם נראה שהם שני עניינים, מה שמחזיר את היראה אל הלב, ומה שממשיך את הדעת אל הלב, וז"ל שם בתו"ד וצריך להעלות היראות הנפולות לשרשם למקומם, ומקום היראה היא בלב וכו', והיראה צריכה להיות עם דעת, כי בלא דעת נאמר (איוב ד) הלא יראתך כסלתך, והדעת צריך להיות בלב, כי גם עכו"ם יש לו דעת, אך הוא בלא לב. אך עקר הדעת כשהוא בלב, כמו

שכתוב (דברים ד) וידעת היום והשבות אל לבבך, כמו שכתוב (שם כט) ולא נתן לכם לב לדעת דיקא. וכשמחבר הדעת שבלב עם היראה ששרשה ומקומה בלב, אזי נאמר (משלי ב) אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא, והנה וכו' על ידי משפט וכו', וכיון שאין עליו דין, אין צריכה היראה ליפול ולהתלבש למטה, ואין צריך לירא משום דבר, ואין לו רק יראה העליונה, יראת הרוממות עכ"ל.

ומבואר מלשון רביז"ל שם, שתחילת הדבר נעשה על ידי המשפט, שמחזיר את היראה אל מקומה

התלבשות היראה

ועתה נבאר מה פירוש הדבר, שהיראה העליונה מתלבשת ביראת שר וגנב, והנה זה דבר שגם תשב"ר יודעים אותו, שאין כח לשר ולגנב אם אל שהקב"ה שלחו, לא היה צורך שרביז"ל יאריך בזה ויביא ראיות מהגמ' לזה, שכולם נעשים שלוחים למידת היראה והדין.

אלא כוונת רביז"ל היא לעניין עמוק הנקרא התלבשות האלוהות בדברי עולם הזה, וכל המידות העליונות מתלבשות כאן, וכמבואר עניין זה בספרי תלמידי הבעש"ט (עי' בתולדות יעקב יוסף פרשת ראה בעניין היראה, ובאופן כללי במאור עיניים בראשית, לך לך), שיבין האדם שזה עצמו, הדבר שגורם לו פחד, אינו אלא התלבשות של אור עליון, וירחם על האור שצריך להתלבש בקליפה כדברי רביז"ל כאן, אלא שבמקום העצה של התבוננות, הרי רביז"ל כאן נותן לנו עצה של משפט והתבודדות, כד להעלות את

שהם חמש אותיות מנצפ"ך כפולים,
וצריך להעלות היראות הנפולות,
לשרשם למקומם.

הרי שכאן מדבר רק על פחדים
עליונים שמתלבשים ובאים לאדם
וצריך להעלותם.

אולם הרי רביז"ל מדבר כאן במי
שחטא ובאים עליו הפחדים כדי
להענישו, ולא רק כדי להפחידו,
שהרי על זה אמרו כשיש דין למטה
אין דין למעלה, כלפי רשע שחטא
וב"ד שופטים אותו, וכן מ"ש
רביז"ל מהגמ' למשפטיך עמדו
היום כי הכל עבדיך, הרי מסופר
בגמ' שנענש האדם ומת על ידי
שלוחי הדין, וממילא קשה להבין,
למה נותנים לו עצה של משפט כדי
להוציאו מהפחדים, הרי ממה
נפשך, אם המשפט זוהי התשובה,
מה צריך להאריך כאן בראיות
ופסוקים, הרי זה פשוט שהתשובה
תצילנו מכל העונשים, ולא יבואו
עליו שלוחי הדין, ואם משפט איננה
תשובה, איך יתכן שלא יבואו עליו
השר והגנב שהם שלוחי הדין.

ואם מדובר במי שלא זוכה לשוב,
וע"כ נותנים לו עצה שלכה"פ
ישפוט את עצמו, א"כ צ"ב איך
יזכה מי שלא שב, לאור הגנוז ולסוד
תורה של עוה"ב.

היראה, ולזכות להבין שהכל מאתו
יתברך.

העלאת היראה במשפט בנוסף לתשובה

ועתה נבאר מה שקשה מאוד בסעיף
זה, כי בשלמא אם היה מדובר, במי
שעובד ה', ואין עליו עונש, אלא
שבאים עליו פחדים כדי לעוררו
ליראת שמים, בזה שייך לומר
שהעצה שלו היא שישפוט את
עצמו, וממילא לא תתלבש היראה
בקליפה ובדברי עוה"ז, אלא תהיה
לו יראת ה' טהורה, וזה מועיל בשני
ענינים, ראשית שלא יפחד מפחד
שוא, וגם יוכל לזכות עי"ז ליראת
הרוממות כמו שנתבאר, ושנית
להעלות את שם אלוהים מתוך
הקליפה, שזה נקרא ישע אלוהים.

ואולי בזה מדבר בתורה קנד הנ"ל,
שמתחיל ואומר: דע, כי יש יראות
נפולות, וכל היסורין והדינים שיש
לאדם, כולם הם מהיראות הנפולות
שנפלו לתוך זה הדבר שהוא מתפחד
ויש לו יסורין ממנו. והם בחינת מ"ש
(שבת ע"ז): חמש אימות, אימת חלש על
הגבור, שאף שהוא נגד הטבע,
שהגבור יפחד מהחלש, אך שהוא
מחמת היראה העליונה שנפלה
ונתלבשה באלו הדברים, ועל כן הם
במספר חמש, כנגד חמש גבורות,

אבל מי שיעשה כן, תחשב לו אמנם לתשובה, אבל לא יזכה להעלות את היראה מהקליפה ולבנותה ממדריגה למדריגה עד שיזכה לאור הגנוז, כי עדיין היראה שנפלה בחטאיו נמצאת למטה מלובשת בקליפות, שהרי מזה שהעונש שהיה ראוי לבוא עליו, היה נעשה באופן כזה שהדין העליון היה מתלבש בשלוחים, לא במלאכים ולא ברוח דבר מאת ה', אלא בשר וגנב ועוד בריות שפלות, מזה יבין שהיראה נפלה אל הקליפה.

וע"כ בא רביז"ל לחדש, שרק אם יעשה את העבודה של המשפט, להיכנס שוב אל תוך החטאים באופן של משפט, לשפוט את עסקיו ולשום את אורחותיו, על כל מה שהיה, אף שנראה לו שנכנס שוב אל הקליפה ומטפל בחטאים, הנה בזה מעלה מקליפה את מה שהפיל שם, וזה נחשב לו שהעלה את היראה.

מלך במשפט ואיש תרומות

ובזה יש לפרש מ"ש רביז"ל כאן את הפסוק מלך במשפט יעמיד ארץ, והנה לשון הפסוק (איוב כט ד) כך הוא: מֶלֶךְ בְּמִשְׁפַּט יַעֲמִיד אֶרֶץ וְאִישׁ תְּרוֹמוֹת יִהְיֶה נֹרָאָה פֶשֶׁת הפסוק, שהמלך מעמיד את ארצו במידת משפט ודין, לבלי לעבור על

ובאמת שגם בתורה קנד, שלא הובאו שם גמרא זו של למשפטיך עמדו היום, מכל מקום משמע להדיא שמדבר גם על מי שבאים עליו עונשים ממש, של יסורים, וכלשונו שהעתקנו: דע, כי יש יראות נפולות, וכל היסורין והדינים שיש לאדם, כולם הם מהיראות הנפולות שנפלו לתוך זה הדבר שהוא מתפחד ויש לו יסורין ממנו ע"כ, הרי שהדינים והיראות כוללים את העונשים והיסורים.

ועכ"פ שקשה מאוד מה שהקשינו, למה נותן עצה סגולית של משפט כדי למנוע התלבשות היראה ביראות חיצוניות של עונש, והרי העצה היא פשוטה שיעשה תשובה, וממילא לא יצטרך לעונשים.

תשובה בויתור ותשובה כמשפט

ויתכן לבאר שאין הכי נמי, מדובר כאן במי שחטא, וענשו שיבואו עליו יסורים וחולי ומיתה ח"ו, ועצתו פשוטה שישוב בתשובה שלימה, אלא שיש שתי דרכים בתשובה, דרך אחת היא בתשובה סתם, לעורר עליו חסדי ה', ולהרהר בתשובה ברגע אחד, ולקבל על עצמו לבלי לשוב לחטא, וישכח את כל מה שהיה ושב ורפא לו.

והוא בחינת חשך כמבואר בסעיף ה], טוב איש חונן ומלגה יכלכל דבריו במשפט, [זה שעוסק במשפט עצמו], פי לעולם לא ימוט לזכר עולם יהיה צדיק: משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטח ביהוה, [דהיינו שניצול מיראות נפולות ופחדים].

ישׁוב נוסף לשאלות דלעיל

ועוד יש לפרש בע"ה את העניין הזה שהתקשינו בו באופן אחר, שאין הכי נמי, מדובר במי שחטא וצריך לשוב, ואכן שב בתושבה, ואעפ"כ מבאר רביז"ל את ההכרח להשתמש במשפט, שאם לא כן לא יעלה את היראה, כי אדרבא, יתכן שדווקא משום מעשה התשובה הוא מפיל את היראה להיות יראה נפולה, כמו שיתבאר.

ובמה שנתבאר יתיישב גם מה שהקשינו בתחילה, למה דילג רביז"ל על השלב של יראת העונש, ועלה מיד מיראה נפולה ליראת הרוממות.

יראת העונש המביאה לעצבות ח"ו

אכן ביאור הדבר הוא, כי לפעמים יש, גם כאשר אין יראת העונש מתלבשת בשר וגנב שבקליפה, מ"מ עצם יראת העונש היא נפילה של היראה, שנפלה משרשה שבדעת,

שורת הדין בחסד רב, כי איש תרומות, מי שמוותר ומחלק צדקה ונותן לכל בלי דין וגבול, יהרוס את ארצו, [וכעין זה יש ברש"י שם וז"ל: ורבותינו אמרו אם הדיין דומה למי שאינו צריך לקנות אוהבים וליקח שוחד הוא יעמיד ארץ, ואם דומה לכהן השואל תרומות על הגרנות הוא יהרסנה], וכן אמרו במדרש (משפטים ל יג) על פסוק זה שברא הקב"ה את העולם במידת הדין.

וזה כוונת רביז"ל, שאמנם אפשר לשוב בתשובה במידת החסד, אבל אי אפשר להעמיד את היראה רק במשפט ולא בתרומה וביתור גרידא.

טוב איש חונן יכלכל דבריו במשפט

וזה גם רמוז בפסוק השני שהביא רביז"ל יכלכל דבריו במשפט, כי שם (תהלים קיב ה) נאמר: טוב איש חונן ומלגה יכלכל דבריו במשפט, ונראה לפרש פשוט הפסוק, טוב איש חונן ומלגה, נותן מוותר לכל, אבל יחד עם זה, יכלכל דבריו במשפט, ולא משפיע בלי גבול אלא משלב עם הוותרונות גם את מידת הדין והמשפט, ואגב נראה, שרומז רביז"ל גם על המשך הפסוקים שם, זרח בהשן אור לישרים חנון ורחום וצדיק, [זה אור הגנוז שבסעיף א,

בזה, לבלי לטעות ביראת העונש הנפולה.

וממילא מוכן ומיושב מה שהערנו למה לא די לשוב בתשובה, אלא צריך עוד עצה סגולית כדי להעלות את היראה, וגם למה דילג על המדרגה של יראת עונש גיהנום, כי עתה הרי קושיא מתורצת בחברתה, כי אה"נ שאם כל מה שמפיל את היראה זה כאשר היא מתלבשת ביראת שר וגנב, היה די לשוב בתשובה, אבל באמת דווקא ע"י התשובה, שכבר יוצא מנפילת היראה לשר וגנב ממש, כי כבר שב בתשובה ולא יבואו עליו עונשים, אבל דווקא על ידי זה נופלת היראה אל יראה אחרת רעה ונפולה, היא היראה שמביאה לידי עצבות, ובאה מתוך כסילות, וכדי להעלותה, צריך גם כן את סגולת המשפט וההתבודדות, כמו שצריך כדי להעלות את היראה מיראה נפולה בפשטות, שמתלבשת בשר וגנב.

וזה כמו שמוכן בדברי רביז"ל שע"י שמתבודד בלב נשבר בא לידי שמחה (שיהר"ן סי' כ), ואם כי יתכן שיש בזה הסבר פשוט, אבל כל דבריו ז"ל יש בהם פנימיות, וזה כמו שמבואר הכא, שבא על ידי המשפט לידי יראת הרוממות ואור הגנוז [וע"ע בשיעור הקודם].

ותמורת זאת מרגיש האדם ביראה של כסילות, כלשון רביז"ל בתורה קנד שמקבילה למאמר זה, והבאנו את הלשון לעיל, והיינו כאשר מרוב יראת העונש, נופל אל העצבות, כי בראותו את מיעוט הצלחתו בעבודת ה' ואת ריבוי המשא המוטל עליו, ואת עומק הדין לאין חקר שהקב"ה מדקדק כחוט השערה, מתייאש מלהצליח, ונוטש את העבודה, ומוהרנ"ת בליקו"ה בהלכות בכור בהמה טהורה (ה"ד) מאריך בכל ההלכה שם על עניין יראות נפולות, ומביא שם את דברי רביז"ל בח"ב תורה יז שיש יראה עם דעת ויש יראה עם כסילות, ובהמשך ההלכה שם (סעיף יז ועוד) מבאר את העניין של החיסרון שיש ביראת העונש כאשר היראה הזו מביאתו לעצבות, וקורא תגר על אלו שבאים לעצבות מתוך יראת העונש, ומבאר (בסוף ההלכה) שע"ז נאמר (משלי יט כז) חדל בני לשמוע מוסר, דהיינו מוסר כזה השובר לבו של אדם מלהצליח, ועי"ש מה שמבאר לפי דרכו את הדרך הנכונה לבוא לתקוה מתוך יראת העונש, ולפי דרכנו למדנו, שיראת העונש, אשר איננה נכונה, היא בכלל יראות נפולות, והיא בכלל יראה עם כסילות, וממילא מ"ש רביז"ל הכא שיש להעלות את היראה אל הדעת, הכוונה היא גם

ליראה את השם הנכבד

בן ירצה (משלי ג יב), וע"ז אמר בפנים, שיראה בדעת היינו 'שידע ממי הוא מתיירא', ויש בזה גם רמז, כי מ"י היינו מידת הבינה כידוע, שיש בה חמישים שערים (ר"ה כא), ובינה היא רחמים רבים אבל מינה דינן מתערין (זוה"ק אחרי מות סה:), וכשירא ממ"י, היינו שמבין תכלית היראה והגבורה והדין, שהיא רק רחמים רבים, וזהו גם מ"ש בפנים ששורש היראה בלב, כי לב שם מקום הבינה, כמ"ש בינה לבא (הקדמת תיקון¹⁷).

העלאת היראה אל האהבה והחסד

ונמצא א"כ שהעלאת היראה אל הדעת, הכוונה היא להבין את הקשר בין הגבורה אל החסד, ולבאר את הדבר היטב, נקדים לבאר מ"ש רביז"ל בס"ג שיש להעלות את היראה לשרשה שבדעת, כי דעת שורש מנצפ"ך שהם ה' גבורות כמובא בעץ החיים ע"כ, ואמנם דבר ידוע הוא שהדעת הוא גם שורש החסדים כמו שהוא שורש הגבורות, כי דעת שורש חסד וגבורה כמבואר בכתבי האריז"ל (ע"ח שכ"א פ"ב ושל"ד פ"ג) וכמובא להדיא בתחילת תורה ד ס"ד, וא"כ מה שהביא כאן שדעת הוא שורש חמשה גבורות, אף שאכן כן הדבר, אבל הוא גם שורש החסדים.

ואמנם לפי זה מה שמבואר בפנים שיש להרים את היראה, אל הדעת שבלב, ויזכה ליראת הרוממות, ליראה את השם הנכבד, הכוונה היא שלא תהיה יראה עם כסילות אלא עם דעת, כלשונו בתורה קנד שמקבילה לתורה זו, והיינו שיבין באמת מה השי"ת דורש מאתנו, שהשי"ת מרומם ומנושא, והוא מכובד מעצמו, והיינו יראת הרוממות, וליראה את השם הנכבד, וממילא אינו צריך לעבודתינו ולכבוד שאנו נותנים לו, וממילא מובן מזה שאין השי"ת כועס כאשר אנו עוברים על דברינו, ככעס של בשר ודם, והעונש רק לטובתינו, כי החטא מפריד והעונש מחבר, וממילא יבין את האהבה ששורה בתוך הגבורה והדין, ויבין שהכל לטובה, ואין השי"ת בא בטרוניא עם בריותיו כי אם מה שהם יכולים, ובזה ינצל מיראות נפולות של עצבות.

וזה כשיבין אדם שכל תשוקתו של הקב"ה להטיב לנו, וכל העונשים הם רק כדי שלא נזוו מאהבתו, אהבתו אלינו ואהבתנו אליו, ומצד האמת הזו הרי יראת העונש היא רק לבוש אל אהבתו יתברך, וכמ"ש כי את אשר יאהב ה' יוכיח, וכאב את

והכוונה בזה למעשה היא שיבין את זה גופא, שמידת היראה והפחד והגבורה של השי"ת, היא לא עומדת בפני עצמה אלא היא גילוי מסויים של החסד.

אור הגנוז

וזה באמת ענף מאור הגנוז שנתבאר בשיעור הקודם, וע"כ השלב הראשון במאמר זה הוא העלאת היראה אל החסד, שגם היא בחינה מסויימת מאור הגנוז אלא שזה עדיין נחשב רק לנגלה, עד שבסוף מבין גם את הטוב שברע, שנתבאר בשיעור הקודם, וזה כבר כמו נסתר, ואולי הם כנגד שתי הבחינות של נגלה ונסתר משבאר רביז"ל בהמשך המאמר.

ואנב י"ל בזה רמז במה שדרשו חז"ל את תיבת ושם דרך שהוא בשי"ן שמאלית, כאילו נאמר בשי"ן ימנית מלשון שומה, ויש בזה רמז אל מ"ש רביז"ל שעי"ז מעלה את היראה שהיא במידת הגבורה והיראה אל הימין המקרבת.

את האלוקים ירא

והנה ביארנו בזה דבר חדש בס"ד, שכוונת רביז"ל בהעלאת היראה, היא שלא תהיה יראה של עצבות, ובזה יתיישב מה שהערנו, מה רצה

ובאמת מפורש כן במאמר שלנו בסופו ס"ח, שכתב שדעת הוא עשר הויו"ת, דהיינו שהיא שורש כל הספירות, ה' חסדים וה' גבורות, (וכמבואר במקור הדברים, וע"י ע"ח שער כ"ה דרוש ב כלל יב), ועוד מפורש כן במאמר זה סעיף ו, במ"ש שקנין שמים וארץ הוא העלאת ארץ היראה אל שמי הדעת, והביא ראיה ששמים הם דעת כי דעת הוא לשון חיבור, ושמים הוא חיבור אש ומים, ובוודאי אין כוונתו לגזירא שווה בעלמא, חיבור חיבור, אלא כי דעת הוא חיבור חסד וגבורה, ושמים הוא חיבור אש ומים, שהם עצמם גבורה וחסד.

וממילא מתבאר לנו מזה, שעיקר העלאת היראה לשורשה, הוא מה שמעלה את הגבורות אל המקום ששם הם מתחברים עם החסדים, וזה כל עיקר הכוונה במ"ש שיש להעלות את הארץ אל השמים שהם חיבור גמור של אש ומים יחד, ושיש להעלות את היראה אל הדעת שהיא מלשון חיבור, וא"כ תכלית הדבר הוא שמיראת אלוהים יעשה יראת הו"י"ה, וע"כ נקט בפנים דווקא בלשון זה בפנים, ש'תשאר אך יראת ה', ואז באמת יקרא בשם יראת שמים, דהיינו יראה עם דעת שנקראת שמים.

לחזק את היראה, סוף דבר את האלוקים ירא, וזהו מה שרצה רביז"ל להביא מהפסוק הזה, כי זה כל תוכן דבריו, שיש להעלות את היראה מנפילתה אל הדעת, וכמו חכמת שלמה.

הצפדע

וע"כ מבואר בהמשך המאמר, שצפדע מרמז על יראה עם דעת, וי"ל שזה היה כוחו של שלמ"ה ב"ן דו"ד, שהוא [עם ג' הכוללים] בגימטריא צפדע"ע, וכמבואר רמז זה בפירוש הריעב"ץ על ברייתא דפרק שירה, ששם מוכח בברייתא עצמה שצפדע רומז לשלמה, שמבואר שם שדוד המלך שאל מי אומר שירה יותר ממנו, נזדמנה לו הצפדע, ואמרה לו שהיא אומרת אלף וחמשה שירים ושלושת אלפים משל, שזהו הרי פסוק הנאמר אצל שלמה (מלכים א ה ב).

ואנב יש להוסיף לפי זה רמז במה שהביא רביז"ל בסעיף ב את הפסוק למשפטן עמדו כי הכל עבדיך, ורמז לדברי הגמ' דנדרים (א.מ.) שכל הברואים נעשים שלוחים להעניש את האדם, והנה שם בגמ' מבואר בזה מעשה בצפדע שהעביר את העקרב ע"ג הנהר כדי להמית אדם בעבר הנהר, ובזהנעשה שליח להוציא לפועל את העונש בעבר

מהפסוק 'את האלקים ירא', אכן הרי פסוק זה הוא האחרון בספר קהלת, והנה מבואר בגמ' (שבת ל:) ובמדרש קהלת (א א) שרצו חז"ל לגנוז ספר קהלת, כי דבריו סותרים זא"ז וגם נראים היפך התורה, אבל כיוון שראו שתחילתו וסופו דברי תורה ויראה לא גנזוהו עיי"ש, ונפרש הדבר במה שנוגע לענייננו, כי מבואר בספר קהלת (טו ט) 'אל תהיה צדיק הרבה ואל תתחכם יותר למה תשומם, אל תרשע הרבה ואל תהי סכל למה תמות בלא עתך, טוב אשר תאחוז בזה וגם מזה אל תנח ירך, כי ירא אלוקים יצא את כולם' ע"כ, וצ"ב שהרי זה כאילו אומר שא"צ להיות צדיק גמור כי עי"ז יהיה האדם לשממה, אלא צריך קצת להרשיע ח"ו, וגם מסיים שירא אלוקים יצא ידי שניהם, וזה דבר פלא, אלא הכוונה של שלמה המלך היא, שיזהר אדם מיראה רעה, שנראה לכאורה כמוסיף בצדקות להוכיח את עצמו כל היום ולשבר לבו יותר מדי, ועי"ז נופל לגמרי מעבודה"ש, ועי"ז אמר אל תהיה צדיק הרבה, למה תשומם.

וזהו היא חכמת שלמה החכם מכל אדם, שלימד בספר קהלת את הדרך הנכונה במידת היראה, וע"כ מסיים את כל הספר בדברי הסיכום שלו בסוף הספר, שהיתה מטרתו רק

שהמשפט של ההתבודדות, מסוגלת להביא את האדם ליראה נכונה עם דעת, ובאמת שמשפט הוא מידת התפארת כידוע (תיקו"ז י"ד), ותפארת משלבת בתוכה את השמאל דוחה והיראה מלחטוא, עם הימין המקרבת והרגשת אהבת ה'.

ארץ יראה ושקטה

ובזה יובן גם מה שהביא את הפסוק ארץ יראה, והקשינו לעיל מה רצה להביא מזה, אכן הנה שם נאמר (תהלים עו ח-ט) אתה נורא אתה ומי יעמוד לפניך מאז אפך, משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה, בקום למשפט אלוקים להושיע כל ענווי ארץ סלה, כלומר, שהיראה כשלעצמה היא נוראה, אבל ע"י המשפט מקים את שם 'אלוהים' ע"י שזוכה לענווה, ועי"ז משמים השמעת דין, זה הדעת הנקרא שמים (כמבואר בפנים), ועיקר הדבר הוא, שאז 'ארץ יראה ושקטה', וכבר הקשו בגמ' (שבת פח.) אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה, אכן לפי מה שנתבאר נמצא, שאם הדין בא משמים שהוא הדעת, אז באמת אין כאן סתירה בין יראה לשקטה, כי האדם מבין שהיראה איננה סתירה אל מנוחת הנפש, כי זהו החיבור של אש ומים כמו שנתבאר.

הנהר, ולמה סיפרו לנו חז"ל עשה זה, אלא לרמז על עניין הנ"ל, שהעקרב שהוא יראה נפולה, רוכב ע"ג הצפרדע שהוא היראה והדין של מעלה, שהיא המתלבשת והמסוכבת את כל העונשים.

ואלה המשפטים אשר תשים

וזהו גם הביאור למה הביא רביז"ל את הפסוק של ואלה המשפטים אשר תשים, ולא מובן מה הוסיף בזה אחריר הגמ' של ושם ארחותיו, כמו שהקשינו, אכן הנה הפרשה הזו היא תחילת דיני התורה שאחר מתן תורה, ומתחיל בדיני עבד עברי, ולמה דווקא בזה, אלא ללמדנו שכך היא צורת כל המצוות כולם, כי במצוות עבד עברי מתגלה מצד אחד שהקב"ה לא מוותר, ומעניש על חוט השערה, כי כאשר גנב אדם, מוכרים אותו לעבד, וזהו עונש גשמי ורוחני כאחד, שהרי עי"ז יורד ממדרגת כל ישראל, שהרי מותר בשפחה כנענית, ומצד שני, בכל זאת אנו רואים את גודל רחמנותו ית' שמוציאו לחירות בשביעית, וגם אם ממאן בזה, מ"מ יוצא בעל כרחו ביובל ושב אל אחוזת אבותיו וקדושתם.

וזה מה שרצה רביז"ל ללמדנו,

מתן תורה, וזה כמבואר לפי דברינו גם כאן.

רבוש"ע, תן לנו אתה

והנה בסעיף ג מבאר שע"י העלאת היראה אל הדעת זוכה למ"ש לב לדעת, והנה פסוק זה של לב לדעת, הוא הפסוק ולא נתן ה' לכם לב לדעת וגו' עד היום הזה (דברים כט ג), ודרשו בגמ' (ע"ז ה.) שפסוק זה בא כלפי מה שאחרי מתן תורה ביקשו ישראל מהשי"ת שלא ידבר עוד עמהם, מרוב פחד ויראה, וא"ל הקב"ה למשה, מי יתן והיה לכם זה להם ליראה אותי כל הימים (שם ה כה), ואחרי ארבעים שנה טען להם משה שלא עשו כהוגן, כי באותה שעה היה לכם לומר להקב"ה 'רבונו של עולם תן לנו עתה', וע"ז אמר להם משה בסוף מ' שנה, ולא נתן לכם לב לדעת עד היום הזה, כי את הדבר הזה לא יכלו להבין עד סוף ארבעים שנה עיי"ש, ולכאורה צ"ב למה לא יכלו להבין זאת מיד.

אבל לפי מה שנתבאר אתי שפיר, כי הרי זהו הסוד של היראה, שעולה אל הבינה שבלב, ובין ארבעים לבינה (אבות פ"ד), כי זה דבר נעלם לדעת שאף הקב"ה דורש מאיתנו הרבה מאד, אבל כוונתו היא שנבין לבקש את העזרה ממנו, כי אין הקב"ה בטרוניא עם בריותיו (ע"ז ג.),

מתן תורה ביראה מתוך אהבה

ואכן חז"ל (שם) דרשו פסוק זה על מתן תורה, וגם רביז"ל מבאר כל מאמר זה על מתן תורה, כי המאמר מיוסד על הפסוק ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, שזה הפסוק של ההקמה למתן תורה [ונתבאר בשיעור הקודם], והנה בהר סיני היה גילוי של יראה נוראה, ע"י הלפידים והעשן, קול השופר והקולות, ועי"ז וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק (שמות כ טו), ומשה אמר להם, אל תיראו, כי לבעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו בא האלוהים, כלומר שלימד לדעת את ההבנה הנכונה בעניין היראה, לבל יתרחקו דווקא מרוב יראה כמו שעשו תחילה, ומבואר שם שמה הוא זה שלימד זאת, וזה כמבואר בפנים בסוף המאמר שמה הוא הדעת של היראה.

ואכן מבואר בתורה קט"ו ע"פ ויעמוד העם מרחוק, ומשה ניגש אל הערפל אשר שם האלוקים (שם שם יח), שזה מרמז על מה שדרך בנ"א להתרחק מכח המניעות, ורק משה רבינו מבין שכל המניעות באות לקרב ולא לרחק, והנה שרביז"ל מבאר זאת שם על פסוק זה דווקא, שפשוטו מדבר על היראה מפחד

להשיי"ת לומר לו 'תן לנו אתה', הרי זה מידה כנגד מידה, כי העצה הזו היא עצמה הדרך איך לבוא לקבל את הלב לדעת, להבין את הסוד של דבר זה עצמו, ולהשיג מהו שורש התפילה ברוחניות, ואיך לחזק לבבו יחד עם היראה, [ואגב גם למדנו מזה, שכל עניין העלאת היראה, הוא המעשה של מתן תורה, וכמו שנתבאר בס"ד].

וזה גופא היראה האמיתית עם דעת, שוב היראה לא תשבר לבבו, אלא תביאנו לבקש מהשיי"ת עזר וסיוע, כי הבא ליטהר מסייעין לו (יומא לט.).

ועל אף כל מה שהוא מדקדק אחרינו ומיירא אותנו בהר סיני ובתורה עצמה, עם כל זה, מאחרי כל זה מסתרת אהבתו העצומה לישראל, ואינו מבקש מאיתנו מה שאין אנו יכולים, ועניין זה הוא מדריגה של יראה עם דעת, ואין זה דבר פשוט להבין איך לשלב שני אלה יחד, ולהבין את הדעת של החיבור של האהבה והיראה יחדיו.

ונמצא לפי"ז, דמ"ש רביז"ל שהעצה להעלאת היראה היא המשפט, ונתבאר שהיינו מה שנקרא אצלינו בשם ההתבודדות ושפיכת הלב